

ИҚТИСОДИЁТНИНГ РЕАЛ СЕКТОРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИНИ БЕЛГИЛАШДА ДАВЛАТНИНГ АСОСИЙ ИНСТИТУТ СИФАТИДАГИ ЎРНИ

Музаффаров Муҳаммаджон Махмуд ўгли
Преподаватель «INTERNATIONAL SCHOOL OF FINANCE
TECHNOLOGY AND SCIENCE INSTITUTE»
ЎзМУ Иқтисодиёт факультети мустақил изланувчиси
Исроилова Муҳаббат Рустамжон қизи

Иқтисодиётнинг реал секторини ривожлантириш йўналишларини белгилашда давлатнинг асосий институт сифатидаги ўрни ҳақида фикр юритадиган бўлсак, реал секторни такомиллаштириш мақсадида турли омиллардан самарали фойдаланишни ташкил этиш ва уларнинг уйғунлашуви яна бир бор давлат зиммасида алоҳида ўрин тутади. Иқтисодий бўлмаган усуллар ҳам муҳимдир. Давлат ўз қўлида хом ашё, моддий, меҳнат ва молиявий ресурсларни қайта тақсимлашни жамлаган ҳолда, хўжалик юритишнинг ҳар қандай тури ва мулкчиликнинг ҳар қандай ҳукмрон шакли билан саноатнинг айрим тармоқлари ва бутун миллий иқтисодиёт реал секторининг ривожланиш йўналишини ўзгартиришга ҳисса қўшиши мумкин. Иқтисодий тараққиёт жараёнида давлатнинг ролини тарихий жиҳатларини кўриб чиқсак, беқарорлик ва инқироз даврида давлатнинг роли ортиб боради, деган хулосага келиш мумкин (2008-2009 йиллар инқироzi бунинг яққол тасдиғидир).

Агар реал секторни тартибга солишнинг амалдаги модели самарасиз бўлса, унда давлат таъсири усулларидан фойдаланган ҳолда шахсий, жамоавий ва жамоат манфаатларини тўлиқ қондирадиган моделни танлаш ёки ишлаб чиқиш керак. Бундай танловнинг (ривожланишнинг) асосий моҳияти - барча турдаги ресурслардан оқилона фойдаланиш, самарали иқтисодий ривожланишни таъминлаш ва бутун аҳоли учун нормал ҳаёт шароитларини яратишдир.

Амалда, ҳудудларнинг реал секторини такомиллаштириш муаммолари маҳаллий қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимият органлари томонидан ҳал этилиши керак. Маҳаллий ҳокимият кўп функтсияли бўлиши керак. Самарали маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларини шакллантириш амалиётимиз кўрсатганидек, узоқ ва меҳнат талаб қиладиган жараён дир. Бунинг сабаби шундаки, унинг шаклланиши қарши ҳаракат сифатида ишлайди: юқоридан - қонунчилик таъминоти сифатида; пастдан - ҳудудлар аҳолисининг фуқаролик фаоллиги намоён бўлишида. Шундай экан, реал сектор фаолияти самарадорлигини таъминлаш учун, бир томондан, самарали меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларни яратиш ва жорий этиш, иккинчи томондан, ижрочиларни бундай

бошқарув тизимини қабул қилишга тайёрлаш зарур. Бу борада бозор регуляторларини тўлдирувчи ва ривожлантирувчи иқтисодий ва ҳуқуқий тартибга солишнинг асосли тизимини яратиш ҳал қилувчи омил ҳисобланади. Шундагина, тадқиқотимиз кўрсатганидек, иқтисодиёт реал секторининг самарали фаолият кўрсатишига эришиш мумкин.

Иқтисодиётнинг реал секторини ташкил этиш ва унга таъсир кўрсатиш ҳамда унинг тармоқлари ва корхоналарини ривожлантириш йўналишларини ишлаб чиқиш жараёнида давлатнинг роли ва ўрни таҳлили ушбу тизимни такомиллаштиришга имкон беради, чунки давлат томонидан тартибга солиш бир-бирига зид бўлган маълум камчиликларнинг мавжудлиги билан боғлиқ. Уларни қуйидагича таснифлаш мумкин:

1. Давлат ҳар хил турдаги хатарлардан (иқтисодий, сиёсий, ижтимоий) суғурта қилинмайди. Ушбу хавфларнинг оқибатларининг кўлами ва чуқурлиги ёки уларни нотўғри баҳолаш ҳалокатга сабабчи бўлиши мумкин.

2. Давлат ҳокимияти органлари назоратнинг барча турларини кучайтиришга интилишади, пировардида бюрократик машина иқтисодиётнинг реал секторини самарали такомиллаштиришга қарши чиқа бошлайди.

3. Давлат тартибга солишнинг юқори иқтисодий самарадорликка эришишга (зарарли корхоналарни тугатиш) ёки ижтимоий кескинликнинг кучайишига (зарарли ишлаб чиқаришларнинг ёпилиши натижасида ишсизликнинг кучайиши) ёрдам берадиган шундай шакл ва усулларини қўллаши мумкин. Давлат томонидан тартибга солишнинг бир хил чораларидан фойдаланган ҳолда иккаласини бирлаштириш жуда қийин.

4. Давлат томонидан тартибга солиш кўламининг кенгайиши фаолияти бир-бирини такрорлайдиган турли тузилмаларнинг пайдо бўлишига ёрдам беради.

Реал секторни давлат томонидан тартибга солиш механизми самарали ишлаши учун бир қатор йўналишлар мавжуд:

1. Ишлаб чиқарувчилар манфаатларини бозор талаблари ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш билан уйғун боғлаш. Гап, биринчи навбатда, аҳоли турмуш фаровонлигини таъминловчи қурилиш, озиқ-овқат ишлаб чиқариш ва халқ истеъмоли моллари соҳасида фаолият юритувчи субъектлар ҳақида бормоқда.

2. Реал сектор ва меҳнат бозори эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда ҳисоб-китоб тизимини ва миграция сиёсатини такомиллаштириш.

3. Ресурсларни қазиб олувчи соҳадан қайта ишлаш соҳасига ўтиш, узоқ муддатда эса – билим талаб қиладиган, ресурсларни тежайдиган ва экологик тоза саноатга йўналтириш мақсадга мувофиқдир.

4. Ишлаб чиқариш омилларининг ҳаракат эркинлигини рағбатлантириш.

Бунинг учун инвестиция фаолиятини фаоллаштириш керак.

5. Барча маҳаллий ишлаб чиқарувчиларга тенг рақобат шароитларини таъминлаш.

Давлат ҳокимият органлари томонидан минтақавий ҳокимиятларга ёрдам кўрсатишда қуйидагиларга амал қилиш керак:

- Ажратилган ёрдам миқдорини аниқлашда далилларга асосланган усулларни қўллаш.

- маблағлардан самарали фойдаланиш учун ҳудудий раҳбарларнинг шахсий жавобгарлигини таъминлаш.

- Ҳудудларда ўз даромадларини ошириш ва республика бюджетидан олинадиган ёрдамни изчил камайтириш бўйича дастурларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш.

- Ҳудудларга давлат бюджетидан ажратиладиган маблағларни сарфлашда молия бўлимининг тартибга солувчи ролини ошириш.

Ҳудудларга давлат ёрдами иқтисодиётнинг реал секторини ривожлантиришнинг яхлит дастурининг бир қисми сифатида қаралиши керак.

Давлатнинг инвестиция сиёсатидаги ўзгаришлар ҳақида тўхталадиган бўлсак, давлат бюджетининг инвестиция ресурслари, биринчи навбатда, жамиятнинг энг муҳим мақсадлари ва функцияларига (шу жумладан хавфсизликнинг барча турларини таъминлашга) мос келадиган ва тижорат манфаатларини ифодаламайдиган лойиҳаларга ёъналтирилиши керак. Фақатгина давлат миллий иқтисодиётнинг асосий инфратузилмасини ривожлантиришни амалга ошириши ва уни ривожлантириш учун тегишли иқтисодий ресурсларни жамлаши мумкин.

Қулай рақобат муҳитига эга ягона иқтисодий маконнинг ишлашини таъминлаш зарур. Давлат томонидан алоҳида хўжалик юритувчи субъектларга тизимсиз ёрдам кўрсатилиши рақобат меъёрларини бузади ва мамлакат иқтисодий маконида ягона рақобат муҳитини тартибсизлантиради. Шу боис иқтисодиётнинг реал сектори корхоналарига кўмак кўрсатишнинг самарали тамойилларини ишлаб чиқишда машаққатли меҳнат талаб этилади.

Ички маъмурий чегаралардан қатъи назар, хўжалик юритувчи субъектларнинг ҳалол рақобатини камситиш ёки рақобатни чеклашдан самарали ҳимоя қилишни таъминлаш учун тенг ҳуқуқ ва эркинликларнинг давлат кафолати зарур. Бундан ташқари, ягона иқтисодий маконни тартибга солувчи қонунчилик базасига риоя қилиш талабларини кучайтириш зарур. Бу ерда бозорлар фаолиятини тартибга солувчи, ахборот ва кредит тизимидан тенг фойдаланишни таъминловчи институтларнинг ролини кучайтириш зарур.

Бизнинг вазифамиз қисқа муддатда иқтисодиётимиз иқтисодий ривожланишининг ижобий натижаларини барқарорлаштириш, узоқ муддатли

истикболда юқори ривожланишга эришиш имконини берадиган воситаларни ишлаб чиқиш ва улардан фойдаланишдан иборат.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "2017-2021yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi F-5024-son Farmoni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-y., 33-son, 847-modda
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 5.10.2020 yildagi — "Raqqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi PQ-5234-son Qarori
3. Mirziyoyev Sh.M Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik -
4. Msukhammadjon Muzaffarov. Projects formed on the basis of public opinion and financing them in Uzbekistan. World of Scientific news in Science, 2023/12/17
5. Muhammadjon Muzaffarov. DIGITALIZATION OF THE BANKING SECTOR, ITS TRANSFORMATION AND EFFICIENCY. Miasto Przyszłości, 2023/12/31
6. Ortiqov Ulug'bek Akrombek o'g, Muzaffarov Muhammadjon Maxmud o'g'li.
7. IQTISODIY O 'SIShGA TA'SIR KO 'RSATUVChI OMILLAR VA ULARNING TASNIFI. MASTERS, 2023/12/27
8. Muhammadjon Muzaffarov. RAISING INTERNATIONAL CAPITAL BY INCREASING THE COUNTRY'S INVESTMENT ATTRACTIVENESS. MASTERS, 2023/12/27
9. Muzaffarov Muhammadjon Maxmud o'g'li, Ortiqov Ulug'bek Akrombek o'g. AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING KORPORATIV MOLIYAVIY STRATEGIYASINI AMALGA OSHIRISHNING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI. MASTERS. 2023/12/27
10. Ortiqov Ulug'bek Akrombek o'g, Muzaffarov Muhammadjon Maxmud o'g'li. WAYS TO IMPLEMENT OPTIMIZED FISCAL POLICIES IN PROMOTING ECONOMIC GROWTH. MASTERS, 2023/12/27
11. Ortiqov Ulug'bek Akrombek o'g, Muzaffarov Muhammadjon Maxmud o'g'li.
12. TASHQI SAVDODA SOLIQ NAZORATIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR. MASTERS, 2023/12/27
13. Ortiqov Ulug'bek Akrombek o'g'li, Muzaffarov Muhammadjon Maxmud o'g'li.
14. O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLIYASINING RIVOJLANISHI. MASTERS, 2023/12/27
15. Muhammadjon Maxmud o'g'li Muzaffarov. BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISH ORQALI KORXONA RESURSLARINI BOSHQARISH. Science and education, 2023/10/30
16. Исроилова Мухаббат Рустамжон кизи. Факторы развития реального сектора экономики и роль инвестиций в него. Golden Brain, 2023/12/25
17. ИСРОИЛОВА Мухаббат Рустамжон кизи. ЎЗБЕКИСТОНДА ТАЪЛИМ ХИЗМАТЛАРИ ЭКСПОРТИ. ФУНДАМЕНТАЛ ТАДҚИҚОТЛАР ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛИ, 02/2023.
18. Исроилова Мухаббат Рустамжон кизи, Музаффаров Мухаммаджон Махмуд угли. НЕОБХОДИМОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ. ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ, 01/2024